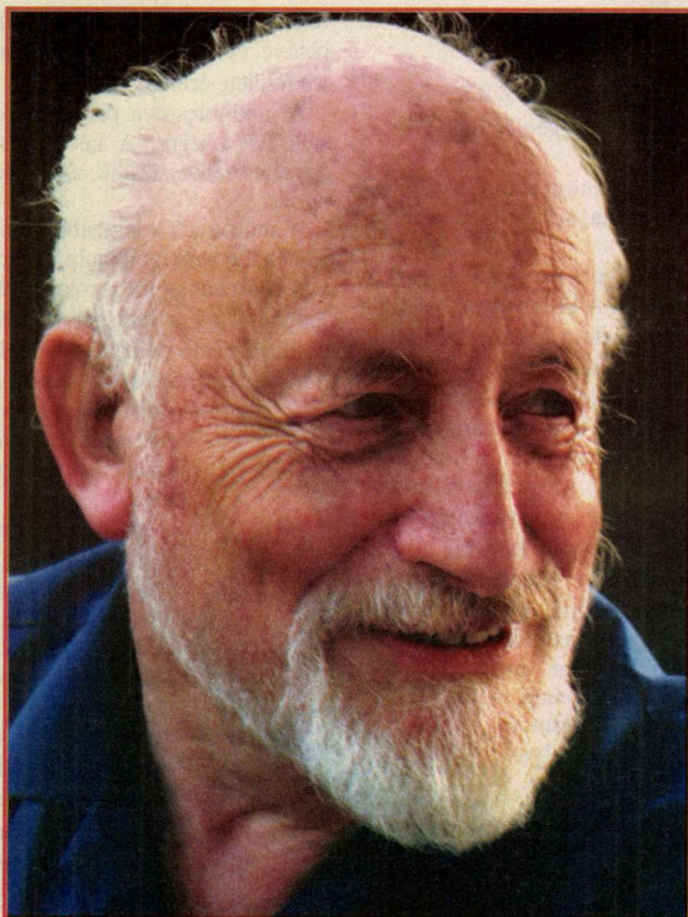

Én a mosolyt **SZERETEM**

KAJÁN TIBOR VALLOMÁSA

Markovics Ferenc felvétele

Kalász Tibort egyik humortalan tanára titulálta Kajánnak
hatvan éve

A harmincas évek közepén, amikor a híres karikaturista még iskolába járt, óra előtt szokás szerint fel kellett állni imára.

A rajzolgató fiúval nem is volt semmi gond, akkor is olyan csendes és szerény volt, mint most. Felállt, imádkozott.

A körülötte álldogáló osztálytársak azonban röhögcsélni kezdtek.

Meglátták ugyanis Tibor asztalán az említett tanárról készített karikatúrát. Amikor a tanár ezt észrevette, botrányt csinált, a bűnöst becipelte az igazgatóhoz, és azt kiabálta:

„ilyen kaján emberekre nincs szükség!”

Így lett Kalászból Kaján. És így lett évismétlő diák is, mert a sértett pedagógus addig-addig harcolt, míg természetrajzból és kémiából meghúzták az ifjú művészt.

De hol van már az a korszak? És hol a tanár?

Csak Kalász-Kaján Tibor van itt, meg sok ezer rajz, amelyekkel az elmúlt hatvan évben egy országot nevelt nem középiskolás fokon.

A z iskolában határoztam el, hogy karikaturista leszek, mert tetszett, hogy van egy olyan készségem, képességem, amellyel meg tudom nevetetni az embereket. Persze ne-

vetésből is sokféle van. Van a durva, ami a kínt, a kicsúfolás nevetése. Van a hasány kacaj, a kabaréba való. És van a finom, értelmes mosoly. Én ez utóbbit szeretem. Ha a karikatúrámon valaki hangosan kacag, akkor tudom, hogy túllöttem a célon. Vagy esetleg a karikatúra nézőjét rettenetesen bántja valami

hamisság, hazugság, amit én rajzban ki tudtam figurázni, és ő a nevetéssel szabadul meg kíntól haragjától. A jó nevetés ugyanis gyógyít. Mint a művészet általában.

A karikatúrának különböző ágazatai vannak. A politikai gúnyrajz például élesebb. A hatalom birtokosaival küzd a rajzoló, és egyik sem könnyőre a másikhoz. A negyvenes évek végén a Ludas Matyi szerkesztőségében dolgoztam, és minden héten le kellett adni öt politikai karikatúra vázlatát, amelyben hol a kulákot, hol az imperializmust, hol más osztályel-

lenséget kellett rajzzal tönkerezúzni. Ez nekem nagyon nehezen ment. Nem fogadták el a vázlataimat. Nem igazán tudtam disznót rajzolni, aki kulák gazdájára panaszodik, mondván, hogy az kenyérrel eteti őt. Ebből adódott, hogy amikor, mint renitens, egy alkalommal megint nem kaptam prémiumot, úgy bevágtam az ajtót, hogy körülötte leszakadt a fal.

A hatalmon lévőknek nincs humorérzékük. Ha volt is, eltűnik, amikor beülnek a bársonyszékbe. Bár egy kedves gesztusra emlékszem... A rendszerváltás után a Magyar Nemzet számára rajzoltam, és egyszer csak megcsörrent a telefon. Antall József, az akkori miniszterelnök elkérte egy rajzom másolatát, mert megtetszett neki. Tiszteltem Antallt. Örültem, hogy egy intellektuel, egy tanárember a miniszterelnök. Sajnos később a viszonyunk megváltozott, mert ami-

kor Göncz Árpáddal mindenképpen alá akarta íratni a Rádió és a TV elnökének eltávolítását, akkor megrajzoltam, amint az államelnök csak egy toll a miniszterelnök szivarzsebében. Akkor Antall József ezért a rajzért megorrolt rám. Mondom, tiszteltem őt, de erről a dologról nem hallgathattam. Így voltam Csurkával is, akivel egykor a Síposban sokszor ültünk együtt baráti társaságban. Olyan fordulatot vett a gondolkodása, hogy nem mehettem el mellette rajz nélkül. Torgyánnal sem szeretek foglalkozni, de mégis meg kellett rajzolnom a Magyar Hírlapba a Családi kört, amint „Egy-egy szárnyat, combot nyújt a kicsinyeknek.” Nem kedvelem a gyilkos karikatúrát, de néha nem lehet nem csinálni.

A karikatúra népművészet. Ha elmegyek egy iskolába, mindig találok a hirdetőtáblán egy gúnyrajzot, mert mindig akad a gyerekek között egy

Iskolakezdés

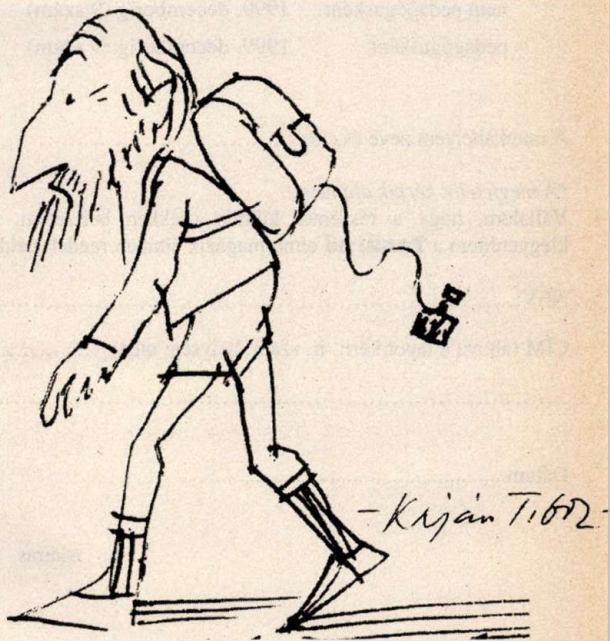
ügyes rajzoló, akinek humorérzéke is van. De rajzolt karikatúrát Arany, Petőfi és Vörösmarty is. Vagy ott van Fellini, a filmrendező! Lehet, hogy ügyetlen grafikus volt, de szellemességgel pótolta képzőművészeti hiányosságait. Sokáig az volt a vélemény, hogy a karikatúrát nem lehet tanítani. Ma úgy gondolom: a szakmai ismereteket, a tárgyi tudást, a stílusokat és a karikatúratörténet csúcsteljesítményeit lehet. S van, amit nem lehet átadni. Ha nincs hajlamod a szellemes bírálatra, akkor nincs az a pedagógiai, ami ezen segít. Ha van egy csöpp kritikai érzék és némi merészség, hogy a tanítvány kimondja a véleményét, akkor azt lehet fejleszteni.

Az iskolában, főleg a történelemtanításban érdemes volna a karikatúrákat még merészebben használni. A gúnyrajz egy villanásnyi idő alatt megérteti a szituációt, s aki azt érti, rosszul már nem felelhet. Meg kellene engedni azt is, hogy az erre alkalmas gyerekek minél többet és minél merészebben rajzolhassanak. A tanárok fogadják el ezt a kifejezési formát, ha a gúnyrajz néha ügyetlenül bírál vagy érdes is. Én két tanáromnak köszönhetek sokat: a miskolci *Veszprémi Jenő*nek és a vörös-

marty *Farkasfalvi Imré*nek. Ők felismerték a képességemet, önbizalmat adtak, s amennyire lehetett, megvédték. Remélem ma is vannak ilyen tanárok.

A Vörösmarty Gimnáziumban érettségiztem. Az érettségi napján apám az iskola elé sietett, és izgatottan figyelte, hogy mikor lép ki a kapun az ő bukdácsoló, de végül mégis leérettségiző fia. Az iskola fennállásának százhusz éves évfordulójára meghívtak engem is. Ott álltam az iskola előtt, ahol akkor az apám állt, és könnyezve néztem a kapura kitűzött rajzomat. Ha ezt apám látná!...

1996. január 16.

**Köszöntjük az egykori
vörösmartys diákokat!**